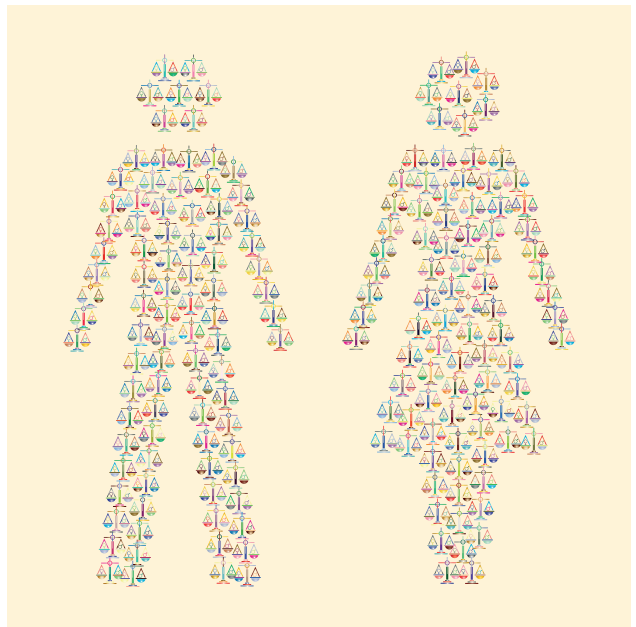
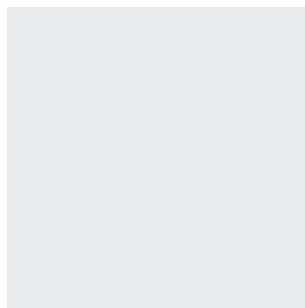

Jämställdhetsstrategi för Västmanlands län

En strategi för samtliga
jämställdhetspolitiska delmål 2024–2027

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling (Sustainable Development Goals) antogs av FN:s alla medlemsstater i september 2015.

De 17 globala målen för hållbar utveckling är integrerade och odelbara, och handlar om att utrota fattigdom, förverkliga de mänskliga rättigheterna, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser.

Arbetet med svensk jämställdhetspolitik tar sin utgångspunkt från och bidrar till måluppfyllanden av målen. Regionalt arbetar Länsstyrelsen aktivt för att nå målen genom att bland annat samverka med länets aktörer, öka kunskapen om Agenda 2030-arbetet på lokal och regional nivå samt bidra till genomförandet av Agenda 2030 i länet.

Titel: Jämställdhetsstrategi för Västmanlands län
Författare: Länsstyrelsen Västmanland
Diarienummer: 800-3586-2023
Utgivningsår: 2024
Omslagsbild: Pixabay

Förord

2021 firade vi att det var 100 år sedan kvinnor fick rösta för första gången i riksdagsval i Sverige. Vad har hänt på de drygt hundra åren sedan kvinnors rösträtt infördes? Vad är det som har gjort att Sverige har gått till att bli en av världens starkaste demokratier?

Historiker och genusvetare menar att det finns två huvudorsaker till den remarkabla jämställdhetsresan:

- Politiker som var framtidssträvande då de visade politiskt mod och vågade fatta beslut som var obekväma under deras egen livstid (top-down).
- En kritisk massa (av framför allt kvinnor) som krävde förändring och hade en folkbildningsrörelse i ryggen (bottom-up).

De här faktorerna har bidragit till Sveriges jämställdhetsutveckling genom minst tre vågor av kvinnorrättskamp och feminism. Under början av 1900-talet handlade kampen om kvinnors rösträtt, under 1960/70-talet handlade kampen bland annat om att utmana den traditionella kvinnorollen, om rätten till sin kropp och sexualitet. Den tredje vågen, som sägs starta runt 1990-talet, kom att handla om att kritiskt granska makthierarkier utifrån kön, etnicitet, sexuell läggning. Den tredje vågen handlade även om att synliggöra mäns roll. Sedan dess har även #Metoo skakat om och samtyckeslagstiftning införts vilket har drivit på förändringen mot ett mer jämställt samhälle.

I länets arbete med jämställdhetsstrategin behövs både mod, handlingskraft och förändringsvilja. Det krävs samhandling mellan beslutsfattare och civilsamhälle samt strukturer för detta.

Landshövding Johan Sterte

Innehåll

FÖRORD	3
SAMMANFATTNING	5
INLEDNING	6
VISION, SYFTE OCH MÅL	7
Vision.....	7
Syfte	7
Mål	7
ATT ANSLUTA SIG TILL STRATEGIN	8
IMPLEMENTERING FÖR ETT HÅLLBART JÄMSTÄLLDHETSARBETE	9
PERSPEKTIV OCH UTGÅNGSPUNKTER	10
IDENTIFIERADE PROBLEMOMRÅDEN	12
VI NÅR MÅLEN TILLSAMMANS	15
Ett råd för social hållbarhet	15
Jämställdhetsstrategins relation till RUS	15
Samhandling behövs för att nå målen.....	16
UPPFÖLJNING	18
Effektmått - uppföljning av nyckeltal och statistik för jämställdhet	18
Processmått - uppföljning av anslutna verksamheters insatser	18
Resultatmått - uppföljning av Länsstyrelsens insatser och stöd till anslutna aktörer	18
Uppföljning av strategin och uppdraget.....	19
AVSLUTANDE ORD	19
BILAGA 1 – PROBLEMLÖSNINGSKEDJA	20
En metod för att beskriva hur verksamheten hänger samman.....	20
BILAGA 2 – BAKGRUND: OMVÄRLDSANALYS OCH NULÄGESBESKRIVNING	
AV JÄMSTÄLLDHETEN I VÄSTMANLAND	22
Trender i omvärlden	22
Det nationella jämställdhetsläget.....	23
Ett (o)jämställt Västmanland	25
Socioekonomiska beräkningar för Västmanlands län	29
Vinster med att arbeta förebyggande	30
REFERENSER	31

Sammanfattning

Det här är den tredje i raden av länsstrategier för jämställdhetsintegrering och den femte för mäns våld mot kvinnor, två strategier som nu blivit en gemensam med namnet Jämställdhetsstrategi för Västmanlands län. Strategin vänder sig till länets kommuner, statliga myndigheter, näringsliv, region och civilsamhälle. Lärdomarna har varit många och flera av länets organisationer har redan ett pågående kvalitativt jämställdhetsarbete. Strategin syftar till att bygga vidare på dessa pågående arbeten för att de jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag i länet.

Regeringen konstaterade 2016 i en rapport att jämställdhetsutvecklingen gått framåt inom många områden, men oroade sig samtidigt för att utvecklingen inom andra områden avstannat eller till och med gått bakåt.¹ De jämställdhetspolitiska målen är långt ifrån uppnådda – kvinnor och män har ännu inte samma makt att forma samhället och sina egna liv.

I samband med framtagandet har Länsstyrelsen genomfört en rad dialogsamtal och omvärldsanalyser med länets aktörer och samlat in data om ojämställdhetsproblemen. Vi kan exempelvis konstatera att kostnaden för könsbaserat våld, mäns våld mot kvinnor, i länet uppskattas till cirka 2,6 miljarder kronor årligen.² Samtidigt visar socioekonomiska beräkningar att varje investerad krona i förebyggande arbete ger mångfaldigt tillbaka.³

Sammantaget har vi identifierat femton stora problemområden i Västmanland under framtagningsprocessen av denna strategi. Centralt i strategin är att få länets aktörer att prioritera bland dessa problemområden och samhandla för att få större genomslagskraft i arbetet. För att möjliggöra detta och för att jämställdhetsarbetet ska få genomslag i länet får samverkansrådet för social hållbarhet en viktig roll i den strategiska ledningen av arbetet kopplat till strategin.

Alla organisationer kan ansluta sig till strategin. Den organisation som ansluter sig beskriver hur de själva, eller i samhandling med andra, bidrar till måluppfyllnad inom något av de problemområden som identifierats och beskrivs i strategin.

**Alla organisationer
kan ansluta sig till
strategin.**

1. En sammanfattning av rapporten Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10).

2. The costs of gender-based violence in the European Union (EIGE 2021; EIGE 2014).

3. Smart ekonomi! Att räkna på jämställdhetsvinster – en sammanfattning (Sveriges Kommuner och Landsting, 2013); Lönar det sig med våldsförebyggande arbete? (Länsstyrelsen Stockholm, 2020:24).

Inledning

Huvudmålet för den svenska jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Jämställdhetsintegrering är den huvudsakliga strategi som riksdag och regering valt för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Det innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas i all politik som påverkar människors villkor, så att alla kvinnor och män, flickor och pojkar kan leva jämställda liv, fria från våld. Eftersom jämställdhet mellan kvinnor och män skapas där ordinarie beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas måste jämställdhet finnas med i och beaktas i det dagliga arbetet.

I Västmanland har det under perioden 2014–2023 funnits två tidigare länsstrategier för jämställdhetsintegrering. Parallellt med detta har Länsstyrelsen, inom delmål sex i jämställdhetspolitiken, haft ett särskilt regeringsuppdrag och samordningsansvar i drygt 20 år där strategier och åtgärdsprogram utvecklats löpande i samverkan med länets aktörer. Länsstyrelserna fick 2023 i uppdrag av regeringen att ta fram en länsstrategi för jämställdhetsintegrering som ska gälla 2024–2027, och som ska syfta till att de nationella jämställdhetspolitiska målen får genomslag i länet. I och med det uppdraget väljer Länsstyrelsen att föra ihop länsstrategin för jämställdhetsintegrering med den regionala strategin för mäns våld mot kvinnor till en gemensam jämställdhetsstrategi för länet. Detta ligger även i linje med regeringens viljeinriktning för den nationella jämställdhetspolitiken.

Den nya jämställdhetsstrategin tar avstamp i de tidigare strategierna och dialogerna med länets aktörer för att beskriva hur vägen fram till och med 2027 ska se ut.

DEFINITION AV MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

Mäns våld mot kvinnor är det begrepp som regeringen använder i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Våldet betraktas som den yttersta konsekvensen av ett samhälle som inte är jämställt. Begreppet avser alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld och hot om våld. Fokus är kvinnors och flickors särskilda utsatthet för följande våldsuttryck:

- Våld i nära relation.
- Hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning.
- Prostitution och människohandel med fokus på sexuella ändamål.
- Sexualiserat våld oberoende av relation.
- Kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen i reklam, medier och pornografi, i syfte att reproducera föreställningar om kvinnors underordning.

Vision, syfte och mål

Vision

Visionen Ett jämställt Västmanland fritt från våld syftar till att länets alla aktörer tillsammans strävar efter att skapa jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Syfte

Syftet med strategin är att samla länets aktörer kring en gemensam viljeinriktning för att hantera de jämställdhetsutmaningar som finns i länet och därmed närma sig visionen.

Mål

Det övergripande målet med strategin är att de nationella jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag i länet. Målet för Sveriges jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det övergripande målet delas in i sex delmål:

1. **En jämn fördelning av makt och inflytande.** Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
2. **Ekonomisk jämställdhet.** Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
3. **Jämställd utbildning.** Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
4. **Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.** Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
5. **Jämställd hälsa.** Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma förutsättning för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
6. **Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.** Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Mer specifika, konkreta mål för länets arbete omhändertas i avsnittet "Vi når målen tillsammans".

Att ansluta sig till strategin

Strategin vänder sig till kommuner, statliga myndigheter, näringsliv, region och civilsamhälle. Alla organisationer som vill kan ansluta sig till strategin. Att ansluta sig till strategin innebär att anta en viljeinriktning om att bidra till strategins måloppfyllnad. I samband med anslutning beskriver organisationen kort vad den gör som har beröring på målen i strategin, och om viljan att vara med och samhandla i prioriterade områden. Att vara med och samhandla kan exempelvis innebära att vidareutveckla redan befintligt arbete, utveckla något helt nytt eller att bistå med kunskap och kompetens inom ett sakområde.

Strategin uppmuntrar till samhandling i prioriterade områden för att bättre kunna hantera de komplexa jämställdhetsutmaningar som finns i länet, och som ingen enskild organisation kan lösa själv. Prioriteringar görs i samråd med länets aktörer, bland annat via samverkansrådet för social hållbarhet. Att ett område är prioriterat innebär att Länsstyrelsen lägger extra resurser på just det eller de områdena, och ansvarar för att hålla ihop arbetet för de som vill vara med och lösa problemet.

Den som väljer att vara med och samhandla i ett problemområde kan få både operativt och strategiskt stöd från Länsstyrelsen. Stödet anpassas efter behov och kan vara både generellt och riktat. Exempelvis att delta i något av Länsstyrelsens nätverk, få kunskapspåfyllnad, utbildningar, stöd till samverkan, processledning med mera.

När en organisation väljer att samhandla:

- genomförs ett fördjupat samtal om nuläge och behov utifrån de problemområden organisationen vill vara med att samhandla i.
- utses en ansvarig kontaktperson som också förväntas bidra med lägesbild och uppföljning av arbetet framgent.

För den organisation som vill göra mer än att bara ansluta sig eller vara med och samhandla finns det möjlighet att ta ett större ansvar och ägarskap för ett eller flera av problemområdena. Ägarskapet innebär att vara sammankallande och hålla ihop arbetet med samhandlingen inom ett problemområde.

HAR DU FUNDERINGAR OM ANSLUTNING ELLER VILL NI ANSLUTA ER ORGANISATION?

Kontakta Länsstyrelsen via e-post, socialhallbarhet.vastmanland@lansstyrelsen.se.

Implementering för ett hållbart jämställdhetsarbete

Det finns vissa framgångsfaktorer för implementering som är relevanta för arbetet med jämställdhetsstrategin. De bygger på forskning om implementering och lärdomar från tidigare strategiarbeten. De framgångsfaktorer som är av störst vikt för att länets aktörer ska lyckas nå målen med strategin är framför allt:

1. kunskap
2. drivkrafter som vilja, motivation, vinster och prioriteringar
3. förutsättningar.

Vitalt är att organisationerna har **kunskap** om och förståelse för vilka som är de bakomliggande ojämställdhetsproblemen, erkänner dem och förstår vilka åtgärder som behöver vidtas. Vidare behöver organisationerna rustas med kunskaper i arbetssätt och metoder i implementering av jämställdhetsinsatser eller -åtgärder.

Det krävs **drivkrafter** som gör att chefer, politiker och ledare ser vinsterna med att jobba med jämställdhet. Viljan och motivationen att förändra är avgörande. Om frågan är prioriterad ökar också sannolikheten för att den integreras i styrning och uppföljning. Att jämställdhetsarbetet uppfattas som viktigt från beslutsfattare eller ledning kan ibland påverka medarbetare och chefer positivt och öka viljan till förändring.

De som ska förändra sitt arbetssätt måste också ges **förutsättningar** att kunna göra det. Det innebär att organisatoriska förutsättningar som tillräckliga resurser, tid, utrymme och mandat måste finnas på plats. Det kräver i sin tur ett aktivt ägarskap, effektiv styrning samt en lärande och främjande organisation.⁴ Implementeringsforskning visar även på vikten av att ha ett team som stöttar implementeringen, handleder och ger stöd i genomförandet och följer upp processerna genom feedback och kontinuerlig utvärdering.⁵

//
De som ska förändra sitt arbetssätt måste också ges förutsättningar att kunna göra det.

4. Sjöberg Forssberg 2016.

5. Från nyhet till vardagsnytta – om implementeringens mödosamma konst, Folkhälsomyndigheten.

Perspektiv och utgångspunkter

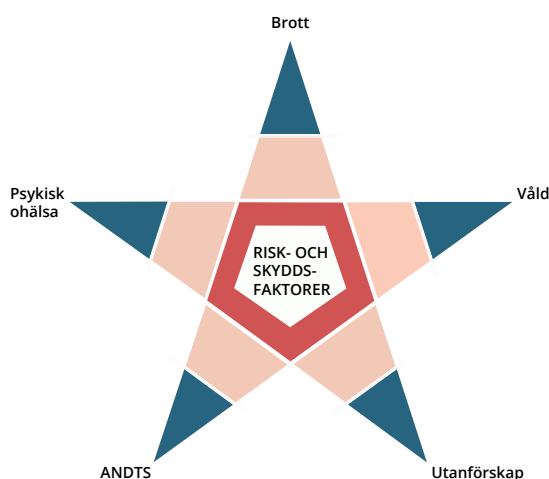

I tidigare länsstrategier inom jämställdhetsområdet har problemformuleringarna utgått från de sex jämställdhetspolitiska delmålen. I perioder har även strukturerna och organiseringen av arbetet följt den indelningsgrunden. Som nämnts tidigare har delmål sex (att bekämpa mäns våld mot kvinnor) och jämställdhetsintegrering haft två separata strategier och separata nätverk. Men de sex delmålen är i realiteten tätt sammanflätade och kräver därför delmålsövergripande strategier.

Några exempel på kopplingarna mellan delmålen är att kvinnor som är våldsutsatta (delmål sex) har mycket högre sjukfrånvaro (delmål fem). Sexuella trakasserier leder till högre sjukfrånvaro. Våldsutsatta kvinnor byter arbetsplats oftare och det påverkar deras ekonomi (delmål två) negativt. Män tar lån i kvinnors namn vilket medför att kvinnorna blir skuldbelastade. Ibland betalar myndigheter ut hela bidraget, avsett för hushållet, enbart till mannens konto. Det leder till att kvinnor inte kan kontrollera sina egna pengar. Ekonomiskt utsatta kvinnor kan inte skilja sig utan "tvingas" stanna kvar i våldsamma relationer, vilket också påverkar hälsan negativt. Kvinnor som utsätts för förtryck/hedersförtryck har låg egenmakt och kan/får heller inte engagera sig politiskt eller i föreningslivet.

På liknande sätt finns överlappningar mellan målen inom jämställdhetspolitiken och andra politikområden inom hela området social hållbarhet. Exempelvis mellan jämställdhet, droganvändning, psykisk ohälsa, suicid, och kriminalitet.

På ett djupare plan går överlappningarna att (delvis) förklara genom en modell som kallas "preventionsstjärnan". Den gestaltar att många av de problemutfall som olika aktörer arbetar med har liknande eller samma bakomliggande risk- och skyddsfaktorer. Om man sätter riskfaktorn maskulinitet⁶ i "mitten av stjärnan" kan man se att den inte bara hänger ihop med attityder till jämställdhet och våld utan den hänger även samman med till exempel egen hälsa, alkoholkonsumtion, attityder till klimatomställning, riskbeteende i arbetslivet och bilkörning.⁷ Det finns alltså

6. Begreppet maskulinitet som riskfaktor förekommer i olika skrifter, ibland nämns bara maskulinitet eller maskuliniteter, traditionell maskulinitet, destruktiv eller toxisk maskulinitet(er) för att närmare kunna beskriva de normer som är kopplade till negativa konsekvenser för kvinnor (och andra män).

7. Sveriges kommuner och regioner har gjort ett gediget arbete med att sammanställa kunskap om kopplingen mellan jämställdhet, våld, hälsa, skolbetyg och maskulinitetsgörande. De skriver bland annat att en gemensam nämnare för mäns dominans och utsatthet är normer för vad som kan ses som en traditionell maskulinitet, det vill säga föreställningar om hur en man ska vara. Exempelvis stark, självständig och duglig (att vara good enough så som man "är") – och om hur en man inte ska vara, det vill säga ha egenskaper som förknippas med kvinnlighet eller femininitet. Egenskaper som är associerade med makt (ex. styrka, självbehärskning, "vinnarskalle", att dölja svaghet) rustar män för kamp men skapar samtidigt hinder för att uttrycka svaghet och sårbarhet. Eftersom män enligt normerna förväntas vara starka upplever många män det som skamligt

flera gemensamma risk- och skyddsfaktorer eller bakomliggande orsaker till många av de problemutfall som finns i länet inom flera områden. Nyttan av denna kunskap visar sig tydligast i utformandet av tidiga och breda förebyggande insatser⁸ och kommer vara verkningsfull i den framtida konkretiseringen av strategin.

Våld är den yttersta konsekvensen av ett ojämställt samhälle. En förenklad analys skulle säga att ”vid ett misslyckande med måloppfyllelse inom delmål ett till fem i jämställdhetspolitiken så blir konsekvenserna även ett misslyckande med delmål sex”. Det visar på vikten av att jämställdhetsintegrera delmål ett till fem med ett våldsförebyggande arbete. För att förstå våldsutövande utgår strategin från risk- och skyddsfaktorer som påverkar våldsutövande, men dessa måste alltid förstås i relation till makt och genus. Särskilt i det förebyggande arbetet. Utövande av våld är en handling vars funktion är att skapa eller upprätthålla makt och dominans i en relation. Strategin utgår från att individer bär ansvar för sina våldshandlingar.

Alltid kön, men inte bara kön. Kön är alltid centralt vid insamlande av fakta och statistik för att kunna göra könskonsekvensanalyser och förstå jämställdhetsproblematiken. Enligt statistikförordningen⁹ ska all offentlig statistik i Sverige vara könsuppdelad. Ett maktperspektiv som rör kön bör alltid finnas med i analysdelen. När det finns statistik och kvalitativa faktaunderlag som tar upp andra maktordningar/diskrimineringsgrunder så kan de också inkluderas i analyserna. Det kan handla om etnicitet, funktionsnedsättning, hudfärg, sexualitet, religion, könsöverskridande identitet, ålder och så vidare.

Perspektivträngsel visavi perspektivumgänge. När företagare i länet fått frågan om varför de inte arbetar med jämställdhet är ett återkommande svar ”på grund av perspektivträngsel”. Det vill säga att det uppstår en konkurrens mellan olika perspektiv i arbetet och att vissa perspektiv, exempelvis jämställdhet eller funktionsnedsättning, får stå tillbaka till förmån för andra. För att hantera detta diskuterade en del företag snarare perspektivumgänge som en strategi för att kunna vara konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden. Att ha perspektivumgänge innebar i sammanhanget att inkludera flera olika perspektiv och målgrupper samtidigt för att kunna locka arbetskraft och skapa produkter som blir relevanta för så många som möjligt.

Liknande utmaningar finns inom arbetet med Agenda 2030 och FN:s mänskliga rättigheter, som anger att målen är odelbara. Det vill säga att perspektiv, grupper och mål inte får ställas mot varandra. Att uppnå perspektivumgänge och att inte ställa saker mot varandra är på ett principiellt plan omöjligt, i praktiken däremot kan vi formulera några principer som kan vägleda oss i hanteringen av detta:

- De som berörs av beslut ska representeras vid utformningen av dem.
- Transparens i beslutsprocess, skäl och argument som leder fram till att vissa beslut fattas (och inte andra).
- Inget perspektiv, grupp eller mål får systematiskt eller återkommande stå tillbaka (till förmån för andra).

att öppet visa svaghet och be om hjälp. Flera studier och undersökningar med män bekräftar detta. Män som i högre grad har attityder och rigida åsikter som ligger i linje med traditionell och stereotyp maskulinitet har i högre grad använt fysiskt våld mot såväl kvinnor som män, utför i lägre grad hem- och omsorgsarbete, använder i lägre grad preventivmedel, har i lägre grad testat sig för könssjukdomar, har en högre alkohol- och droganvändning och söker i lägre grad hjälp vid egen ohälsa. (Maskulinitet och jämställdhet 2018, SKR).
 8. Risk- och skyddsfaktorer – vad vet vi och vad kan göras med kunskapen? (RISE rapport 2022:34).
 9. Statistikförordningen (2001:100) §14.

Identifierade problemområden

Vi har identifierat ett antal problemområden i dialoger med länets aktörer. Vi har tagit hänsyn till fakta, forskning och statistik om ojämställdhet. Slutligen har vi vägt in de trender som länets aktörer har sett i sina omvärldsanalyser. Noterbart är att det, inom många av dessa områden, redan utförs en massa bra arbete. Listan är i sig inte uttömmande men berör samtliga nationella delmål på olika sätt och i olika utsträckning. För att få effekt i arbetet kommer prioriteringar att behöva göras mellan olika problemområden. Vi kommer därför kunna arbeta olika intensivt med dem under hela strategiperioden.

Till att börja med finns ett par övergripande eller mer generella utmaningar som påverkar möjligheten till att de jämställdhetspolitiska delmålen ska få genomslag i länet. Det handlar om strukturella och organisatoriska hinder som exempelvis brister eller utmaningar i:

- ledning och styrning
- kunskap och kompetens
- kommunikation
- metodval för att lösa problem
- implementeringsprocess
- resursfördelning och kapacitet
- uppföljning och utvärdering.

Här följer en kortfattad och övergripande beskrivning av de olika identifierade problemområdena. Det finns ingen inbördes ordning eller hierarki mellan dem utan snarare en lista över identifierade jämställdhetsproblem i länet.

1. **Könssegregerade utbildnings- och yrkesval.** Killars och tjejers val av utbildning och yrke hänger ihop med normer och förväntningar kopplade till kön. Eftersom segregerade utbildnings- och yrkesval bidrar till ekonomisk ojämställdhet ska normerna inte ska stå i vägen för att kunna göra fria val. Västmanland är ett tekniskt orienterat län där män i stor utsträckning arbetar inom en relativt sett högavlönad teknikbransch medan kvinnor oftare arbetar i omsorgsyren vilket innebär lägre löner.
2. **Ojämställdhet inom arbetslivet.** Kvinnor och män drabbas olika av ett ojämnt arbetsliv. Kvinnodominerade arbetsplatser har ofta lägre löner, högre stressrelaterade sjuktal och sämre arbetsmiljövillkor. På mansdominerade arbetsplatser eller på arbetsplatser som präglas av traditionella maskulinitetsnormer, kan möjligheten påverkas för exempelvis föräldrauttag eller den fysiska och psykiska tryggheten för både kvinnor och män.
3. **Destruktiva normer och förväntningar utifrån kön är en grundläggande orsaksförklaring till det ojämnta samhället.** Kunskapen om framför allt maskulinitetsnormer är avgörande för att förstå exempelvis mäns våld, omsorgsbrist, fysisk och psykisk ohälsa, ensamhet, hot och hat. En utmaning för länet är att integrera och applicera dessa kunskaper i det dagliga arbetet och i olika typer av strategiska och praktiska insatser.
4. **Hot och hat mot politiker, journalister och tjänstepersoner.** Våld eller hot om våld som riktas mot förtroendevalda, organisationer eller personer som driver

rättvisefrågor påverkar våra demokratiska institutioner i samhället. Problemet drabbar kvinnor i större utsträckning samtidigt som män oftare står för utövandet.

5. **Utrikesfödda kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden** har sämre förutsättningar att etablera sig i arbetslivet än män. Det leder i sin tur till sämre ekonomi, mindre egenmakt och sämre livskvalitet.
6. **Genusperspektiv i länets totalförsvarsfrågor.** Kvinnor och barn drabbas hårdare vid kris och krig. Det behövs kunskap om jämställdhet och genusperspektiv i hanteringen av totalförsvarsfrågor.
7. **Klimat, miljö och jämställdhet.** Klimatförändringar är globala och lokala. Konsekvenserna är störst för kvinnor och barn, samtidigt som män utgör den största påverkan på klimatet. Det är även så att kvinnor stödjer miljöåtgärder i högre grad än män, men sitter inte lika ofta som beslutsfattare som män gör. Integrering av jämställdhet och genusperspektiv i omställningsarbetet är nödvändigt för att långsiktigt lyckas med både klimat och jämställdhet. Jämställdhet och klimatomställning har exempelvis överlappande målgrupper eftersom det finns en korrelation mellan att vara negativt inställd till jämställdhet och att vara klimatförnekare.
8. **Upptäckt, skydd och stöd till våldsutsatta barn.** Barn får idag inte tillräckligt stöd och skydd utifrån egen våldsutsatthet och upplevelse av våld i hemmet. Det finns behov av att uppmärksamma och upptäcka barns våldsutsatthet, utveckla och integrera barnrättsperspektiv i stöd och skyddsinsatser för våldsutsatta, samt att ge barn skydd och stöd utifrån deras enskilda behov.
9. **Att arbeta systematiskt med att upptäcka våld.** Genom att rutinmässigt ställa frågan om våld ökar möjligheten att fler våldsutsatta och våldsutövare vågar berätta och ta emot stöd och hjälp. Upptäckt av våld sker i dagsläget, men inte i tillräckligt stor utsträckning. Det finns behov av att öka implementeringen av rutiner och arbetssätt för att ställa frågor om våld, såväl utifrån ett arbetsgivarperspektiv (som riktas till medarbetare) som utifrån ett verksamhetsperspektiv (som riktas till klienter) i länets organisationer.
10. **Särskilt utsatta grupper** såsom HBTQI-personer, äldre, funktionsnedsatta, barn och unga personer i missbruk löper en högre risk att utsättas för våld. Otillräcklig kunskap hindrar målgruppsanpassat arbete för att upptäcka våldsutsatta, ge ett gott bemötande och tillgängliggöra information och stödinsatser samt möjligheten till rätt hjälp.
11. **Systematiskt och strukturerat arbete med våldsutövare.** Det saknas systematik och struktur för arbetet med unga och vuxna våldsutövare. Det finns behov av att utveckla arbetet med att upptäcka våldet, särskilt arbetet med tidig upptäckt, samt bemöta och erbjuda återfallsförebyggande insatser för våldsutövare.
12. **Hedersrelaterat våld och förtryck.** Det saknas metoder och arbete för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns behov av att utveckla länsövergripande strukturer för att upptäcka och identifiera hedersrelaterade ärenden, genomföra riskbedömningar, erbjuda stödinsatser och skyddsåtgärder.
13. **Män köper kvinnors kroppar för sexuella ändamål.** Antalet aktörer som är med och bidrar till upptäckt är begränsad och ojämnt fördelat i länet. Det finns behov av att utveckla samverkan och ansvarsfördelning inom

Vi har identifierat ett antal potentiella problemområden i dialoger med länets aktörer.

hela länet för att öka upptäckt av sexköpare, människohandel för sexuell exploatering och människor som lever i prostitution.

- 14. Våldsförebyggande arbete med barn och unga.** Omfattningen av ett brett och tidigt våldsförebyggande arbete är begränsad i länet, vilket medför att alla barn och unga inte möts av ett våldsförebyggande arbete. Det finns även utmaningar i att få till ett systematiskt, strukturerat och kunskapsbaserat våldsförebyggande arbete, som är långsiktigt hållbart.
- 15. Exploatering av kvinnors och barns kroppar.** Artificiell intelligens (AI), porrindustrin och digitalisering, människohandel för sexuell exploatering och sexualisering av våld på internet är ett globalt problem som även finns i Västmanland. AI kan till exempel användas för att klistra in någons ansikte i ett porr-material och sedan sprida vidare som ett autentiskt material. AI kan även bidra till normalisering av övergrepp på barn då AI-genererade bilder som visar sexuella övergrepp på barn lätt anses mindre skadliga. Problemområdet utgår från trender i samhället där det i dagsläget inte går att se alla effekter fullt ut. Detta kan påverka attityder till samtycke, jämställdhet, att kritiskt kunna reflektera över pornografi och själv kunna forma sin sexualitet.

Vi når målen tillsammans

För att åstadkomma förändring i det samhällsproblem som ojämställdheten utgör krävs att flera aktörer, från olika samhällssektorer, med olika ansvarsområden samverkar och tillsammans bidrar, stöttar och kompletterar varandras insatser. Ojämställdheten är ett komplext problem som kräver hög kompetens, samverkan och förståelse för problemen. Att ha gemensamma problembeskrivningar, mål och en tydlig väg framåt blir därför av stor vikt för ett framgångsrikt arbete.

Ett råd för social hållbarhet

Styrningen av sociala hållbarhetsfrågor är komplex och spänner från globalt till lokalt. Globalt finns övergripande mål för Agenda 2030 och FN:s konventioner om mänskliga rättigheter, nationellt finns kopplingar till ett tiotal politikområden enbart inom social hållbarhet, och på den regionala nivån ska strategin leda till en jämställd invånarservice för flickor, pojkar, kvinnor, män och icke-binära.

Landshövding Johan Sterte har ombildat de två råden integrations- och jämställdhetsrådet till ett samverkansråd för social hållbarhet i Västmanland. Samverkansrådet för social hållbarhet är ett strategiskt forum för sociala hållbarhetsfrågor i Västmanlands län. Rådet är sektorsövergripande och består av personer i ledande positioner från kommuner, statliga myndigheter, Region Västmanland, näringslivet och civilsamhället.

Samverkansrådet syftar till att föra samman och samordna olika samhällsintressen och utvecklingsfrågor inom social hållbarhet såsom exempelvis jämställdhet och mänskliga rättigheter, integration, brottsförebyggande arbete och folkhälsa. Rådet ska kunna ge en långsiktig strategisk ledning och skapa samhandling för att kunna hantera sektorsövergripande utmaningar som ingen enskild aktör kan lösa själv.

Strategin är en del i underlaget till rådets strategiska ledning, prioriteringar och inriktningsbeslut.

Jämställdhetsstrategins relation till RUS

Regionala utvecklingsstrategin (RUS)

Region Västmanland har i uppdrag att ta fram en regional utvecklingsstrategi (RUS) för att skapa en hållbar regional tillväxt och utveckling.¹⁰ RUS fungerar styrande för Region Västmanlands verksamhet och vägledande för länets kommuner och ska vara inspirerande för företag, lärosäten, folkhögskolor, kulturinstitutioner och civilsamhället. Att den regionala utvecklingsstrategin är jämställdhetsintegrerad är viktigt för att jämställdhetsarbetet ska få genomslag i länet.

Jämställdhetsintegrering som strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen innebär att ett jämställdhetsperspektiv måste beaktas i all politik som påverkar människors villkor, så att alla kvinnor och män, flickor och pojkar kan leva jämställda liv. Regioners och kommuners närhet till invånarnas vardag gör att RUS-arbetet blir särskilt viktigt.

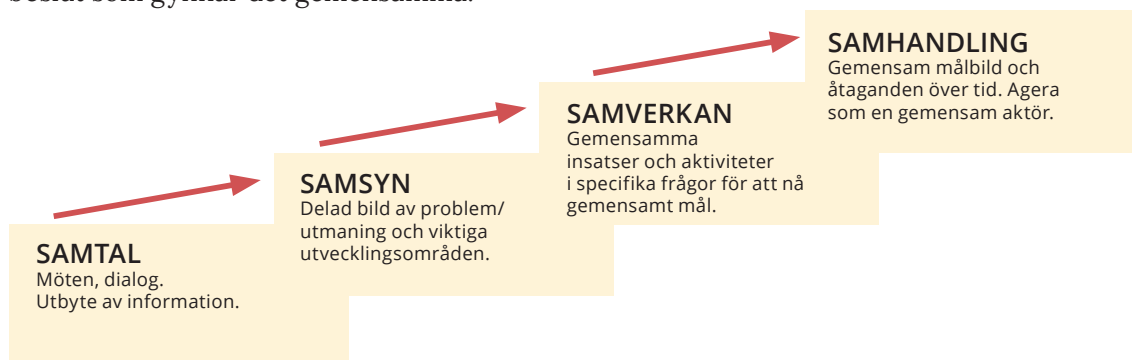
10. Lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar samt Förordning (2017:583) om regionalt tillväxtarbete.

Enligt förordningen om regionalt utvecklingsarbete ska statliga myndigheter beakta målen i RUS och inom sina verksamhetsområden verka för att målet för den regionala tillväxtpolitiken uppnås.

Jämställdhetsstrategin för Västmanlands län innehåller en fördjupande beskrivning av de (o)jämställdhetsproblem som rådet i länet och förslag på hur de kan hanteras. Jämställdhetsstrategin blir således en resurs och ett komplement för länets aktörer i sin strävan att nå måluppfyllelsen i den Regionala utvecklingsstrategin.

Samhandling behövs för att nå målen

För att nå jämställdhetsstrategins målsättningar behöver samverkan ske på flera olika nivåer samtidigt. Högst upp i trappan finns samhandling som innebär att länets aktörer agerar tillsammans för att hantera ett problemområde. Aktörer agerar för att uppnå gemensamma mål både oberoende av varandra och i samverkan med varandra utifrån beslut som gynnar det gemensamma.

Ägarskapet för ett problemområde behöver fördelas på olika aktörer i länet för att använda resurserna på ett effektivt sätt, men också utifrån förutsättningar och möjligheter. Länsstyrelsen kan ansvara för ägarskapet inom några av de problemområden som identifierats, samtidigt som andra aktörer kan bära ansvaret för andra. Problemområden kan tillkomma och arbetas olika intensivt med under strategiperioden.

Att ta sig an ett problemområde genom samhandling behöver inledas med en fördjupad analys av bakomliggande orsaker till problemet och dess effekter. Problembeskrivningen blir sedan utgångspunkten för att formulera mål och de steg som behöver tas för att nå målet. För detta använder sig Länsstyrelsen av Ekonomistyrningsverkets modell för styrning i form en effektkedja.¹¹

En effektkedja eller problemlösningskedja är en metod för att på ett logiskt sätt beskriva hur förändringen ska ske och således hur målen ska uppnås. Eller med andra ord en teoretisk modell för att beskriva sambandet mellan problem, aktiviteter, förväntade resultat och effekter. Den lägger också grunden för uppföljning och utvärdering.

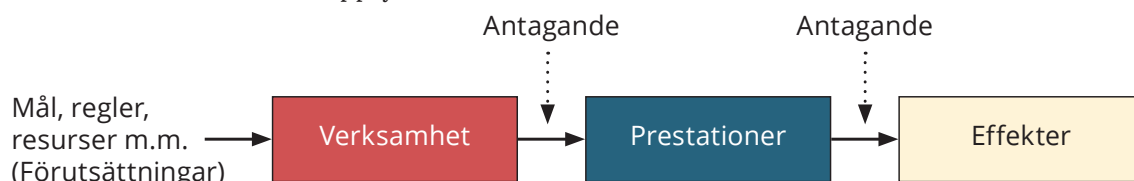
Effektkedja per problemområde

En effektkedja eller problemlösningskedja bygger på att det finns ett samband mellan problemet som ska lösas, aktiviteter, verksamhet, prestationer, resultat, effekter och till sist måluppfyllnad. Effekterna är ofta flera och sammanhängande. En prestationsbaserad effekt är en förutsättning för att nästa sak ska hända, exempelvis resultateffekt.

11. ESV Forum, se även bilaga 1.

Däremellan görs antaganden, som bygger på fakta eller resonemang, om att prestationen hänger ihop med den önskade effekten.

För varje problemområde som beskrivs i strategin görs som sagt en fördjupad analys och problembeskrivning som grund för att sedan kunna göra en effektkedja. Logiken ska gå att följa åt båda hållen. Du ska kunna börja i bakomliggande problem och aktiviteter och se att de leder till målet, men även tvärtom att börja i målen och backa tillbaka till aktiviteterna och bakomliggande problem. Denna logik säkerställer att verksamheten gör rätt saker som leder till resultat och måluppfyllelse.

Läs mer om modellen i bilaga 1.

Exempel på effektkedja

Effektkedjan nedan belyser övergripande utmaningar som berör samtliga problemområden och handlar om organisatoriska och strukturella hinder som står i vägen för att jämställdhetspolitiken ska få genomslag.

Problem	Resurser/ verksamhet	Prestation	Effekt 1	Effekt 2	Slutmål
Jämställdhets- målen får svagt genomslag lokalt, regionalt eller nationellt	Vilka resurser finns? Vilket stöd kan erbjudas?	Hur ska orga- nisationerna rustas för att klara av arbetet?	Prestationerna leder till...	Som i sin tur leder till...	De nationella jämställdhets- politiska målen
Bristande ägandeskap: - Analyser - Kunskap - Metoder och arbetssätt - Motivation - Förutsättningar - Resurser	Strategi- utbildning Befintliga nätverk Fortlöpande uppföljning Anslutnings- modell med åtaganden	Kunskap om hur jämställdhets- arbete fungerar i styrning och ledning Stärkt "ägarskap" Identifiera organisatoriska hinder som står i vägen.	Ökad analys- förmåga Tillsättning av strateg eller person med områdesansvar Att organisa- tionen har en fungerande styrkedja	Att det finns en tydlig struktur för hur de natio- nella jämställd- hetspolitiska målen ska få genomslags- kraft i länet Att det sker uppföljningar både enskilt och gemensamt som pekar i riktning mot målen	Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv
Genus- blindhet Perspektiv- trängsel Etc...	Samverkans- rådet för social hållbarhet som fattar inriktnings- beslut Konkret stöd till organisationer Könsuppdelad statistik och lägesbilder Implemen- teringskunskap Forsknings- baserade metoder och arbetssätt	Analysera bakomliggande problem Ökad motivation genom att för- stå problemet Kommunika- tionsstrategi för att förklara logiken Analysera sta- tistik och skapa samsyn kring problem Göra gemen- samma och egna problem- beskrivningar	Att målsätt- ningar och åtgärdsprogram finns beslutade Lärande sker mellan organisa- tioner Att bygga upp organisatoriska förutsättningar (resurser, styrning och ledning).		

Uppföljning

Att följa upp och utvärdera jämställdhetsarbetet är en central del i genomförandet av strategin och behöver planeras redan i framtagandet av effektkedjor för de olika problemområdena.

Uppföljningen bygger på att medverkande parter dokumenterar och hittar sätt att följa utvecklingen i den egna organisationen.

Länsstyrelsen inhämtar regelbundet underlag och följer successivt utvecklingen av jämställdhetsarbetet i länet. Uppföljningen är en del av ett kontinuerligt lärande och stäms systematiskt av och rapporteras till samverkansrådet för social hållbarhet. Varje problemområde ska följas upp och återrapporteras till rådet i syfte att ge strategisk ledning vid behov.

Uppföljning sker på olika nivåer och följer logiken i problemlösningsskedjorna.

Effektmått - uppföljning av nyckeltal och statistik för jämställdhet

Länsstyrelsen genomför vartannat år en uppföljning utifrån könsuppdelad statistik och nyckeltal på lokal och regional nivå. Kön är den övergripande indelningsgrunden. När det finns statistik med fler indelningsgrunder, kommer de också att användas. Länsstyrelsen har även ett regeringsuppdrag om att årligen följa upp mäns våld mot kvinnor utifrån nationellt rekommenderade indikatorer på regional nivå. Anslutna organisationer kan med fördel följa upp andra/ fler nyckeltal.

Processmått - uppföljning av anslutna verksamheters insatser

Anslutna organisationer följer upp sina insatser utifrån sin verksamhet och målsättningarna i problemlösningsskedjorna. Verksamheterna redovisar insatserna vartannat år, med hjälp av stöd och riktlinjer från Länsstyrelsen. Länsstyrelsen sammanställer redovisningarna till en regional bild över länets arbete utifrån målsättningarna i strategin och i relation till problemområdena.

Resultatmått - uppföljning av Länsstyrelsens insatser och stöd till anslutna aktörer

Länsstyrelsen följer årligen upp insatser som Länsstyrelsen genomför, i egen regi eller i samverkan med regionala och lokala verksamheter, inom ramen för strategins övergripande målsättningar och de målsättningar som finns i problemlösningsskedjorna.

Uppföljning av strategin och uppdraget

Länsstyrelsen har i uppdrag att delredovisa strategin senast den 1 mars 2025 och slutredovisa senast den 1 mars 2028. Redovisningarna lämnas till Jämställdhetsmyndigheten, med kopia till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet). Inför redovisningarna sker en period av uppföljning och utvärdering av hur arbetet med strategin fortskrider.

I uppföljningsarbetet kommer Länsstyrelsen särskilt att beakta huruvida pågående arbete får effekt på samtliga delmål. En del av uppföljningen är att utvärdera sammanslagningen av strategin för jämställdhetsintegrering (delmål ett till fem) och mäns våld mot kvinnor (delmål sex) till en och samma jämställdhetsstrategi för Västmanlands län.

Avslutande ord

Denna strategi pekar ut en gemensam viljeinriktning och siktar in sig på de största ojämställdhetsproblemen i länet. Prioriteringarna i strategin har tagits fram i samverkan med länets aktörer. Länsstyrelsen har i dialoger lyssnat in länets behov av så kallade problemområden som kräver samhandling för att lösa. Det vill säga jämställdhetsutmaningar som ingen organisation kan lösa själv, utan där vi är beroende av varandra för att nå de jämställdhetspolitiska målen.

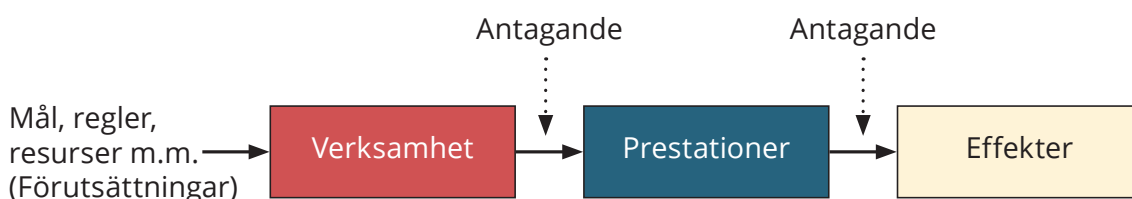
För dig som vill arbeta mot visionen om ett jämställt Västmanland fritt från våld finns strategin som en resurs för att arbeta systematiskt och kunskapsbaserat med de jämställdhetsproblem som finns.

Bilaga 1 – problemlösningsskedja

En metod för att beskriva hur verksamheten hänger samman

Verksamhetslogik beskriver hur olika händelser och skeenden förmodas hänga samman. Från mål och resurser till verksamhet och från verksamhet till prestationer och effekter. I en verksamhetslogik uttrycks också vilka antaganden som ligger till grund för att tro att det ena leder till det andra.

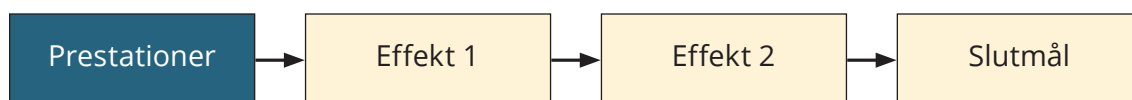
Figur 1 visar huvudkomponenterna i en verksamhetslogiks struktur.

Alla händelser är inte alltid enkla att följa upp och alla orsakssamband kan inte alltid analyseras på ett sätt som ger säkra slutsatser. Ibland kan tillgängliga mått och klassificeringar bara spegla en liten aspekt av det som ska undersökas. Ibland kan det saknas både före-mätningar och jämförelsegrupper, vilket medför att analyserna av orsakssambanden, i bästa fall, blir kvalificerade gissningar. Därför behövs en referens – i form av verksamhetslogik – till de mått och klassificeringar som myndigheten kan ta fram.

Sätter fokus på effekter

Verksamhetslogik fokuserar särskilt på de tänkta effekterna av verksamhetens prestationer, det vill säga det som blir det slutgiltiga resultatet av exempelvis myndighetens åtgärder, beslut och leveranser.

Det är dock sällan som endast en enda effekt blir resultatet av arbetet. Ofta kan en rad andra effekter inträffa innan den väntade effekten, slutmålet, nås. Detta uttrycks normalt som en sekvens av flera effektsteg, en effektkedja (se figur 2).

Figur 2 Effektkedjans struktur.

Effekterna i en effektkedja är en förutsättning för varandra

Den första och mest prestationsnära effekten är en förutsättning för att en andra mellanliggande effekt ska inträffa. Den andra effekten kan i sin tur vara en förutsättning för att effekten enligt slutmålet ska kunna uppstå.

Antalet effektsteg kan variera. Dessutom kan de förgrena sig på olika sätt. Hur det blir kan bero på vad verksamhetslogiken ska användas till och inom vilket område den ska tillämpas.

Slutmålet är de övergripande effekterna av verksamheten

Uttrycket "slutmål" används här som samlingsnamn för de önskade effekter som är övergripande och som kan sägas utgöra de högre syftena med verksamheten. Vilket eller vilka slutmål som ska höra ihop med en viss verksamhet brukar framgå av styrdokument, propositioner eller motsvarande.

Det kan exempelvis vara ett effektmål

- för myndighetens verksamhet enligt myndighetens instruktion eller regleringsbrev
- för ett utgiftsområde enligt regeringens budgetproposition
- för någon sektorsövergripande politik, till exempel ett jämställdhetsmål eller ett miljömål.

Att utarbeta en verksamhetslogik handlar till stor del om att tänka ut hur aktiviteter genererar de önskvärda effekter som förmodas leda fram till slutmålet. Slutmålet är också ofta den enda givna hållpunkten bland de tänkta effekterna.

Kortfattad logikbeskrivning
1. Beskrivning av ett bakomliggande ojämställdhetsproblem och dess orsaker
2. Resurser – vilka resurser finns? Vad görs redan? Enskilt och gemensamt
3. Verksamhet - vilket stöd finns för genomförandet?
4. Prestation: Vad behöver göras i genomförandet? Vad bör Länsstyrelsen göra? Vad bör varje enskild aktör göra? Vad bör göras gemensamt? Dessa prestationer leder fram till...
5. ...Effekt 1...som leder till...
6. ...Effekt 2...som leder till...
7. ...Det jämställdhetspolitiska målet.

Bilaga 2 – bakgrund: omvärlds- analys och nulägesbeskrivning av jämsällldheten i Västmanland

I samband med framtagandet av strategin genomfördes workshops och dialoger med aktörer och strukturerade omvärldsanalyser. Syftet var att fånga upp hur nuläget ser ut och att få syn på trender i omvärlden som ger en vidare bild över de utmaningar och problem som strategin kommer att behöva ta hänsyn till. Detta kapitel syftar till att ge en övergripande bild, och är inte på något sätt uttömmande.

Trender i omvärlden

Att göra en omvärldsanalys handlar om att identifiera trender, stora som små, lokala som globala, som kan påverka möjligheten att uppnå det övergripande målet med strategin. Inför skrivandet av denna strategi identifierade Länsstyrelsen en rad övergripande trender som kan påverka möjligheten att nå målen med jämsällldhetspolitiken, men exakt hur de kan komma att påverka är i dagsläget svårt att sia om.

En trend är en ökande militarisering i omvärlden och i Europa. Sverige har i skrivande stund ansökt om medlemskap i NATO. Samtidigt pågår Rysslands invasion av Ukraina. Kopplingen mellan maskulinitet, militarisering, krig och konflikter, våld och jämsällldhet är ett område som med hög sannolikhet kommer att bli mer aktuellt. Det vi kan konstatera är att säkerhets- och försvarsfrågor får större utrymme inom statliga myndigheter och samhället i stort och därför behöver beakta jämsällldhetsperspektivet.

En annan trend är den ekonomiska situation som råder i skrivande stund med hög inflation, stigande räntor och osäker världsmarknad. Kommuner spår att det på kort sikt kommer att finnas ekonomiska utmaningar. Detta samtidigt som arbetslösheten historiskt sett är lägre än någonsin i Västmanland och vissa branscher går för högtryck. Den gemensamma punkten är osäkerhet och ovisshet över hur läget ska definieras just nu och hur utvecklingen kommer att se ut. Trenden verkar dock vara att de ekonomiska förutsättningarna för privatpersoner och offentlig sektor kommer försämrats under de kommande åren, även om det finns vissa undantag inom branscher för teknik och omställning. Den ekonomiska stressen hos individer och hushåll kommer sannolikt därmed att öka, vilket i sig är en riskfaktor som påverkar arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor.

När perioden för denna strategi går ut ska delmålen kopplade till klimat i Agenda 2030 vara uppfyllda för att inte överstiga 1,5 eller 2-graders målet. Det finns ett glapp mellan det arbete som sker och vad IPCC rekommenderar att länder bör göra för att inte överstiga gränsvärdena. Kopplingarna mellan jämsällldhets- och klimatarbetet är många, exempelvis hur effekterna av ett förändrat klimat drabbar befolkningen. Kvinnor och män har generellt sett olika uppfattningar om hur snabb förändringstakten måste vara i klimatomställningen och kvinnor är mer oroade. Det finns också en korrelation mellan klimatskeptiska män och antifeminism.¹²

12. Climate Change Denial among Radical Right-Wing Supporters (Kirsti M. Jylhä, Pontus Strimling och Jens Rydgren; 2020).

Den till synes mest komplexa och oförutsägbara utvecklingen är den som ligger i skärningspunkten mellan teknikutveckling, porrindustrins utveckling samt artificiell intelligens. En annan oroväckande digital trend är tonen i sociala medier, polariseringen och kunskapsrelativisering (exempelvis "fake news" och "alternativa fakta").¹³ Utvecklingen har, utöver jämställdhet, beröring på områden som bland annat prostitution och människohandel, demokrati och tillit, trygghets- och hatbrott, hot och hat mot förtroendevalda. Trenderna inom dessa områden är till sin natur svåröverskådliga samtidigt som de har potential att negativt påverka möjligheterna att nå de jämställdhetspolitiska målen.

En trend som flera aktörer i Västmanland måste förhålla sig till är den egna kompetensförsörjningen. För att på en regional eller global marknad kunna vara en attraktiv bostadsort med intressanta arbetsplatser krävs matchning mellan de behov och möjligheter som finns i länet, och den potentiella arbetskraften. Denna trend berör jämställdhet genom att de som presterar inom skola och utbildning tenderar att vara kvinnor, samt att kvinnor i låg utsträckning väljer de teknikyrken som regionen efterfrågar. Samtidigt kan noteras att män inte söker sig till exempelvis vård- och omsorgsyren. Trenden berör även arbetskraftinvandring och flyktingmottagning i länet.

Några slutsatser som kan dras av omvärldsspaningen är att utmaningarna verkar öka i omfattning, samtidigt som förutsättningarna för att hantera problemen minskar. Länsstyrelsen genomför en kontinuerlig omvärldsanalys och håller uppsikt över vad som kan förändras under strategiperioden och vad som kan påverka länets möjligheter att nå jämställdhetsmålet. Till exempel är ett trendbrott i negativ riktning gällande killars attityder till jämställdhet ett sådant högrelevant område att beakta.

Fördjupade analyser görs i samhandlingsarbetet där olika trender beaktas utifrån hur de påverkar möjligheten att nå målen med arbetet. Detta för att utforma de insatser som genomförs idag med syfte att förebygga eller minska effekten av framtida problem.

Det nationella jämställdhetsläget

Regeringen bedömer att det har gjorts framsteg i utvecklingen mot ett mer jämställt samhälle samtidigt som utvecklingen i vissa avseenden står still eller till och med har gått bakåt. De jämställdhetspolitiska målen är långt ifrån uppnådda – kvinnor och män har ännu inte samma makt att forma samhället och sina egna liv.¹⁴

En jämn fördelning av makt och inflytande handlar om att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet inom samhällets alla sektorer. Tillgången till makt och inflytande har sammantaget blivit mer jämnt fördelad mellan kvinnor och män under de senaste tio åren, även om det också finns exempel på såväl stagnation som en negativ utveckling i vissa avseenden.

13. Se exempelvis trendspaning i Vägval för framtiden 5 – En spaning mot år 2035 (SKR, 2023) om "tyckekonomin".

14. En sammanfattning av rapporten Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10).

Ekonomisk jämställdhet handlar om att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Utvecklingen inom området är komplex. Kvinnors arbetstid har ökat, löneskillnaderna mellan kvinnor och män har minskat något och arbetsmarknaden är något mindre könssegregerad än tidigare. Samtidigt kvarstår skillnader i sysselsättning och löner, samt att kvinnor har en högre sjukfrånvaro än män som förklaras bland annat av att kvinnor oftare arbetar i yrken och sektorer med upplevd sämre psykosocial arbetsmiljö.

Jämställd utbildning handlar om att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. Strukturer och stereotypa föreställningar utifrån kön ska inte hindra människor att utveckla intressen och ambitioner för att nå sin fulla potential. Totalt har kvinnor en högre utbildningsnivå än män. Det är särskilt tydligt bland unga kvinnor. Utbildningsnivån i åldersgruppen 25–44 år har höjts under den senaste tioårsperioden, särskilt bland kvinnor. Könsfördelningen i gymnasieskolans olika program och inriktningar fortsätter att vara ojämn. Samtidigt finns det skillnader både i utbildningsval, välmående och prestationer mellan pojkar och flickor. Detta gäller i grundskola och på gymnasienivå där pojkar presterar generellt sämre i skolan än flickor, särskilt i ämnet svenska.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet handlar om att kvinnor och män ska ha samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor. Utvecklingen 2000–2010 visar att kvinnor och män har närmat sig varandra något när det gäller fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Det finns en skev fördelning av föräldraledighet samt att kvinnor tar ut mer föräldrapenning än män. Här ser man att inkomst har betydelse för uttaget av föräldraledighet och uttaget av föräldraledighet påverkar löneutvecklingen. Både kvinnor och män får en försämrad löneutveckling efter föräldraledigheten. Men eftersom kvinnor tar ut fler föräldrapenningdagar än män, blir det sammantagna lönetappet större för kvinnor. Noterbart är att det obetalda hem- och omsorgsarbetet är fortsatt ojämnt fördelat mellan kvinnor och män.

Jämställd hälsa innebär att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa och erbjudas vård och omsorg på lika villkor. Området relaterar i stor utsträckning till såväl det övergripande målet för jämställdhetspolitiken som till de andra fem delmålen. En ojämsälld tillgång till vård och omsorg, och olikheter i hälsotillståndet beroende på kön, påverkar kvinnors och mäns möjligheter till makt och inflytande, arbete, utbildning och försörjning. Omvänt bidrar också en ojämsälld fördelning av makt och inflytande, det obetalda hem- och omsorgsarbetet, ekonomisk ojämsälldhet och mäns våld mot kvinnor, till ojämsälld hälsa. En förutsättning för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen är jämställdhet mellan kvinnor och män. Frågan om hälsa kan således ses både som en konsekvens av graden av jämställdhet och som en förutsättning för att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra handlar om att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Att bli utsatt för våld kan orsaka stort psykiskt och fysiskt lidande för den utsatta, både på kort och lång sikt. Den som har utsatts för våld löper större risk att drabbas av ytterligare konsekvenser som exempelvis depression, posttraumatisk stress, ångest och har högre risk för sjukdomar som högt blodtryck och hjärt-kärlsjukdom. Att utsättas för eller

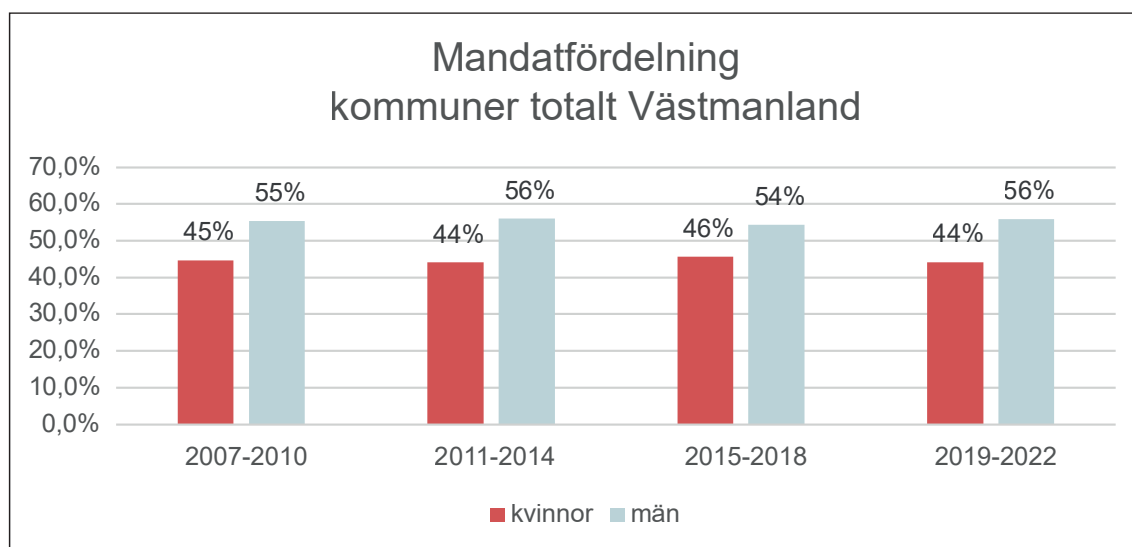
bevittna våld kan få allvarliga följder vad gäller barnets utveckling och kan på sikt leda till sociala och emotionella störningar eller beteendeproblem. Vidare är risken större att den som har bevittnat eller utsatts för våld i unga år också utövar våld eller utsätts för våld senare i livet.

Omfattningen av våldet mot kvinnor skiljer sig stort mellan olika studier, beroende på hur frågan är formulerad. Våld och Hälsa (Nationellt centrum för kvinnofrid 2014), visar att 46 procent av kvinnorna och 38 procent av männen någon gång har utsatts för allvarligt våld. Bakom dessa siffror finns våld som sker i nära relation och i offentlig miljö, och inbegriper flera olika typer av våld som kvinnor och män blir utsatta för. Om utsattheten för allvarligt våld begränsas till vuxenlivet uppger 29 procent av kvinnorna och 22 procent av männen att de har utsatts för allvarligt våld.

Det saknas årligt återkommande undersökningar om omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt en kartläggning från dåvarande Ungdomsstyrelsen (2009) hade omkring 70 000 unga kvinnor och män, mellan 16 och 25 år, i Sverige begränsningar i förhållande till äktenskap eller av familjen bestämda villkor för val av partner. Gällande köp av sexuella tjänster står det att läsa i Folkhälsomyndighetens befolkningsundersökning från 2017 att 1 av 10 män någon gång hade gett ersättning för sexuella tjänster.

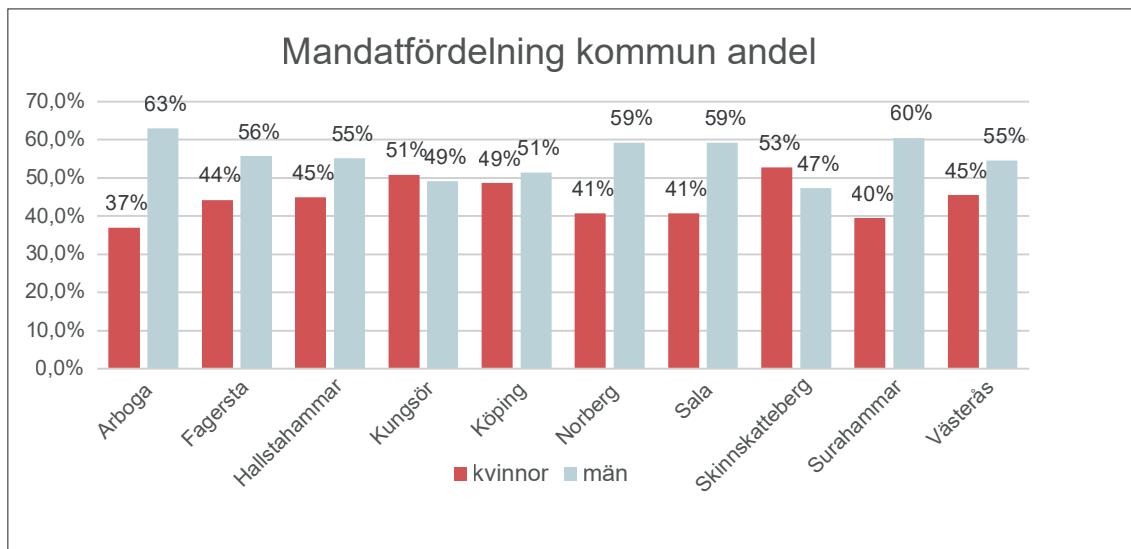
Ett (o)jämsställt Västmanland

Om vi börjar med makt och inflytande i beslutsfattande forum kan vi se att ett mönster består över tid med en 45/55 procents fördelning mellan kvinnor och män gällande mandatfördelning i länets kommuner. När representationen förhåller sig inom 40/60-fördelningen mellan män och kvinnor brukar den anses vara jämställd. Däremot finns det skäl att göra en djupare analys om mönster består över tid där en grupp kontinuerligt är underrepresenterade.

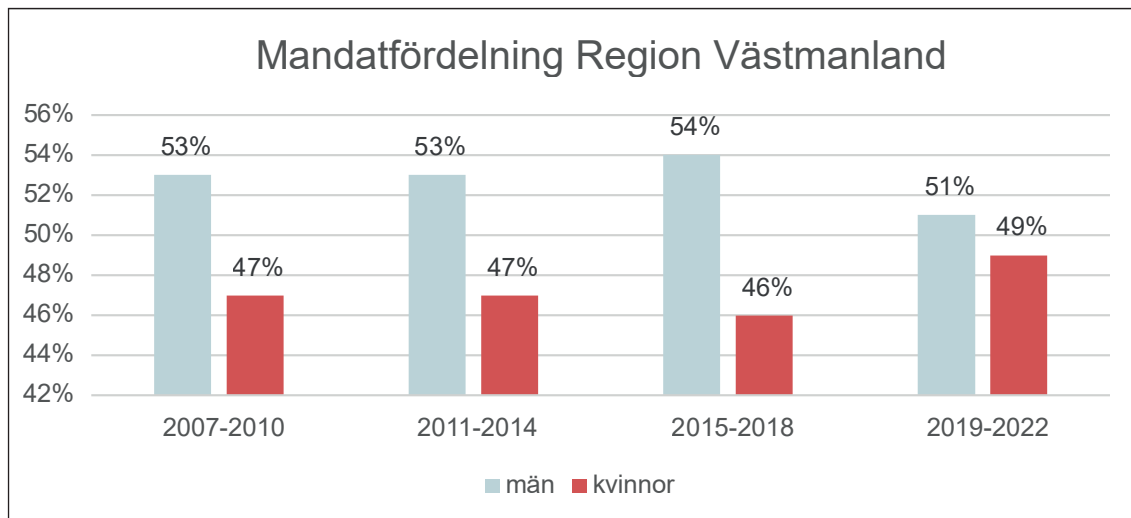
Källa: SCB

Bryts statistiken ner på kommunnivå ser vi att flera kommuner ligger nära 50/50-representation medan andra ligger vid eller under 40/60-representationen.

Källa: SCB

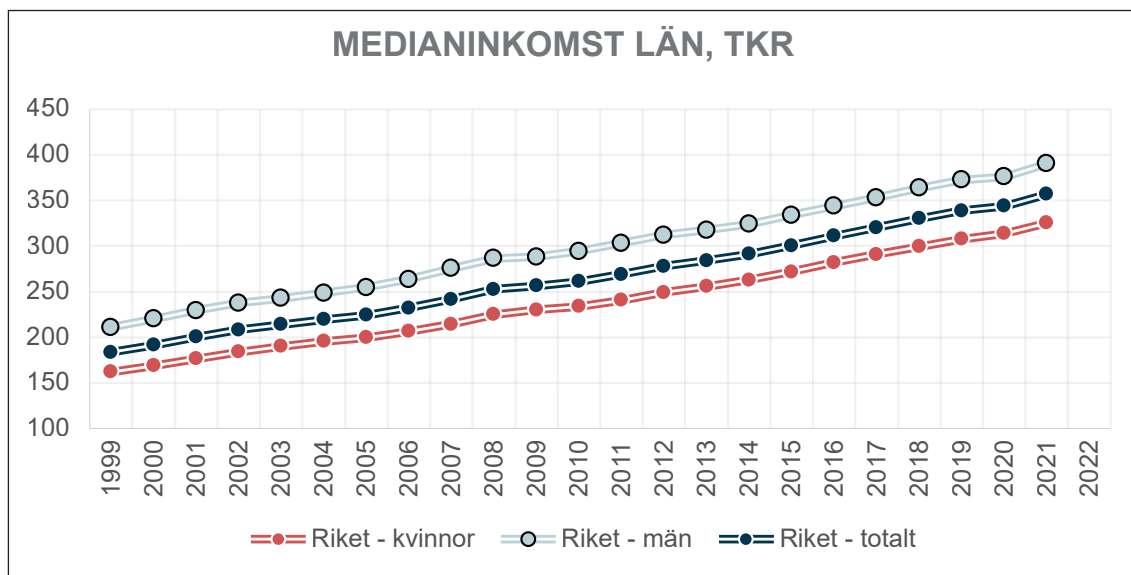
För regionen ser mandatfördelning ut som följer:

Källa: SCB

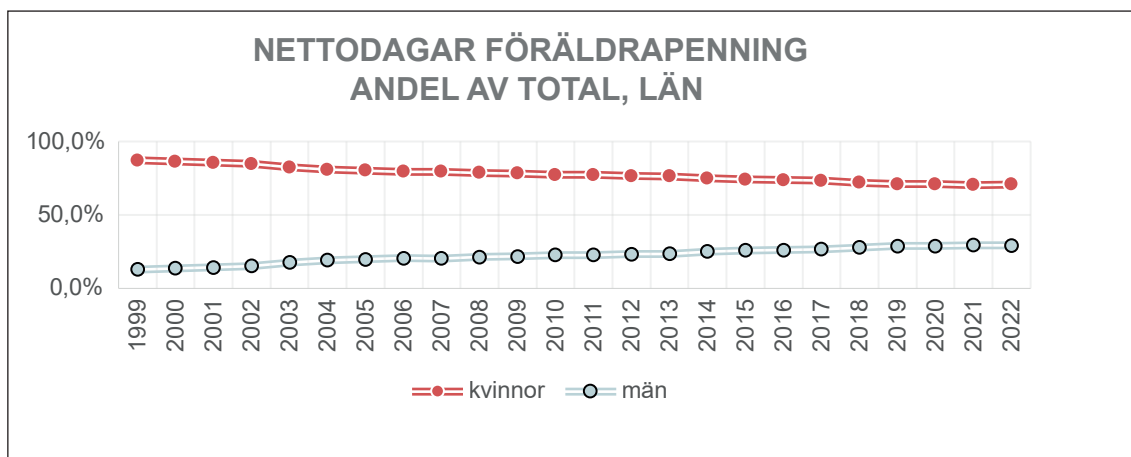

Gällande ekonomi är den generella trenden att mäns och kvinnors inkomstutveckling är likartad. Kvinnor har dock över tid i genomsnitt cirka 77 procent av mäns inkomst. Förklaringarna till detta är flera, bland annat en segregerad arbetsmarknad och löneskillnader inom samhällssektorer.

Källa: SCB

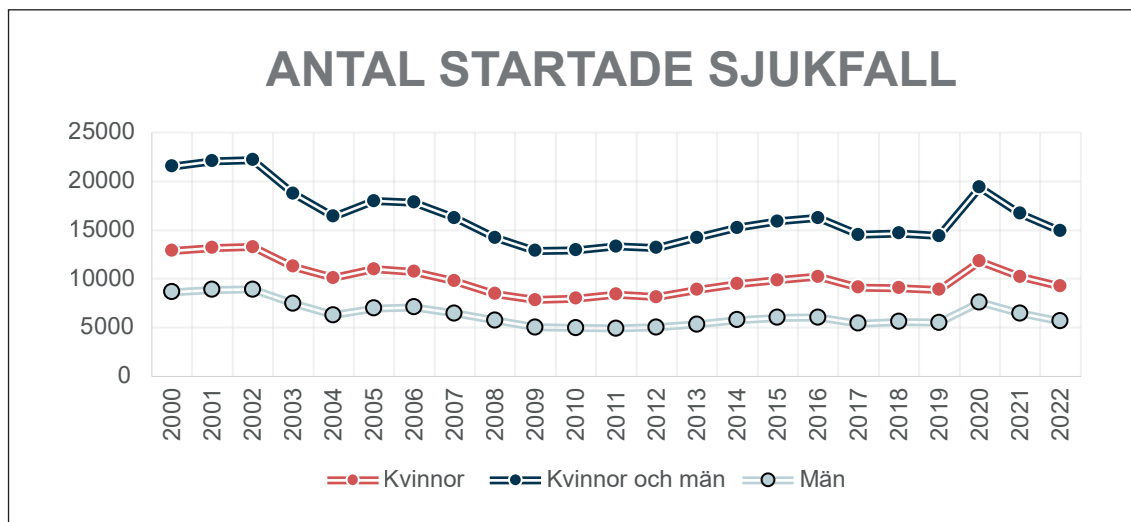
Uttag av föräldrapenning är ett av flera mått på hur jämställt föräldraskapet är. Trenden över tid är att män tar ut mer och mer av föräldrapenningen. I Västmanland skedde dock ett trendbrott 2021 - 2022 där män tar ut mindre av föräldrapenningen än tidigare. Det ska noteras att uttaget emellertid skiljer sig mellan kommuner och över tid. Här kan man anta att pandemin 2020 - 2022 kan påverka uttaget, något som också bekräftas i bland annat Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av de jämställdhetspolitiska delmålen.¹⁵

Källa: Försäkringskassan

15. Rapport 2022:2 Ekonomisk jämställdhet - En uppföljning av senare års utveckling av det jämställdhetspolitiska delmålet, 2022.

Jämställd hälsa är i många avseenden ett resultat av andra jämställdhetsområden. Våld och ohälsa hänger ihop, stress och sämre arbetsvillkor hänger ihop med ohälsa. Det vi kan notera i Västmanland är att kvinnors ohälsa är överrepresenterad i sjuktagen. Det finns flera olika mått på ohälsa. Likaså mörkertal som hänger ihop med normer om hur kvinnor och män söker sjukvård.

Källa: Försäkringskassan

Det kan konstateras att jämställdhetsläget i Västmanland speglar det nationella läget i stora drag. Men det kvarstår stora skillnader gällande lön, ohälsa och problemet med mäns våld mot kvinnor. Strategin adresserar flera av dessa områden i och med de problemområden som finns formulerade. Huruvida det blir möjligt att göra kopplingar mellan strategin och förändringar i statistiken är svårt att belägga. Med fördjupade analyser inom problemområdena finns det ändå möjlighet att få relevanta indikatorer på om arbetet går åt rätt håll.

Socioekonomiska beräkningar för Västmanlands län

2021 genomförde *European Institute for Gender Equality* en uppföljningsstudie för vad könsbaserat våld¹⁶ kostar i EU-länderna och för Sverige, per år. Ett flertal beräkningsmodeller har använts i studien för att kunna uppskatta ett lands kostnader utifrån dess befolkningsmängd. Observera att siffrorna bara ger en fingervisning om de uppskattade kostnaderna för könsbaserat våld och inte är faktiska kostnader.^{17,18}

Uppskattade kostnader i Västmanlands län och kommuner

Kommun	Miljoner SEK	Kommun	Miljoner SEK
Västmanland	2 600	Fagersta	126
Västerås	1 500	Surahammar	95
Köping	246	Kungsör	83
Sala	217	Norberg	53
Hallstahammar	158	Skinnskatteberg	42
Arboga	133		

Kostnadsfördelning Västmanlands län

Kostnadsområde	Andel
Produktionsbortfall	13%
Sjukvårdskostnader	4%
Rättsväsende	20%
Civilrätt (familjerätt)	1%
Välfärdskostnad (boende)	5%
Personliga kostnader	2%
Riktade stödinsatser	1%
Fysiska och emotionella effekter	54%

Fördelning	Miljoner SEK
Minskad livskvalité	1 500
Stat	541
Produktionsbortfall ¹⁹	369
Region	112
Kommun	109
Privata	47

Det ska noteras att samhällskostnaderna för mäns våld mot andra män, som står i paritet med dessa kostnader, inte finns med i beräkningarna. För att ge ett exempel så finns beräkningsmodeller som visar att de totala kostnaderna för en enskild våldshändelse av "gatuvåld" (mäns våld mot andra män) med två offer, förövare, vittnen och anhöriga långsiktigt kan uppgå till 75 miljoner kronor.

16. Våld i nära relationer definieras som "alla fysiska, sexuella, psykiska eller ekonomiska våldshandlingar i nuvarande relation eller från före detta partner. Könsbaserat våld är en bredare kategori som inkluderar könsbaserat våld i offentligheten och i mer generella termer. Kostnaderna bygger på en fallstudie från England som först genomfördes 2014 sedan igen 2020. Kostnaderna för övriga EU och Sverige är baserade på befolkningsmängd i respektive land och sker genom extrapolering av kostnadsberäkningarna från England. Studien tar tyvärr inte hänsyn till att kostnaders andel kan skilja sig åt mellan länderna beroende på hur utbyggda sociala välfärdssystem, rättsväsende etcetera är. Kostnaden per kommun i Västmanland baseras på kommunens andel av Sveriges totala befolkningsmängd och kostnad.

17. The costs of gender-based violence in the European Union (EIGE 2021; EIGE 2014)

18. Kostnader för EU-27 är ca: 4 213 miljarder kr och för Sverige är det ca: 96 miljarder kr.

19. Produktionsbortfallet berör bland annat offentlig sektor genom minskade kommunala skatteintäkter och näringsliv genom minskad arbetsförmåga eller sjukfrånvaro.

Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) släppte 2021 rapporten *Att synliggöra det osynliga*.²⁰ Rapporten är en socioekonomisk analys som syftar till att beskriva vad hedersrelaterat våld och förtryck kostar samhället och att introducera ett synsätt kring ett socialt investeringsperspektiv och dess effekter. Kostnaderna är starkt varierande till sin omfattning och till sin fördelning. Ibland är det produktionsförlusterna som är de mest omfattande, ibland är det de offentliga insatserna som är dyra. De uppskattade samhällsekonomiska kostnaderna för ett typfall av hedersrelaterat våld, beräknat på en person som lever med ett livslångt utanförskap utan följdkomplikationer, kan medföra kostnader på cirka 10 miljoner kronor per person. 15 miljoner om det uppstår komplikationer.

Vinster med att arbeta förebyggande

Länsstyrelsen i Stockholms län gav forskare i uppdrag att utreda huruvida våldsförebyggande arbete är lönsamt eller inte.²¹ Det studien kunde visa var att Botkyrkas arbete med forskningsbaserade våldsförebyggande program i skolan kunde leda till att undvika kostnader inom en rad olika områden, exempelvis:

- Minskad misstanke om våldsbrott kan leda till att kostnader på 8,3 miljoner kronor undviks.
- Positiv avkastning för flickor vad gäller behörighet till gymnasiet – nästan dubbelt tillbaka.
- Fler elever i kommunen får ut en gymnasieexamen. Besparing i kronor:
 - kommun 66 miljoner
 - region 40 miljoner
 - staten 107 miljoner.

Notera att områdena som det finns kostnadsbesparingar inom är områden som går att belägga med forskning. Det innebär att det kan finnas fler kostnadsbesparande områden, men att mer forskning behövs för att kunna belägga det. Ett annat sätt att räkna på kostnad är utifrån föräldraskapsstödsprogram där ett liv som missbrukare motsvarar kostnaden för att ge 6900 barns föräldrar utbildning.²²

2012 genomförde Sveriges Kommuner och Landsting (numera Sveriges Kommuner och Regioner, SKR) en studie om samhällsekonomiska vinster och kostnader gällande jämställdhet.²³ De följde en kommun som investerade i utbildning för kvinnor som stod långt från arbetsmarknaden. Resultaten efteråt är slående. Kvinnorna själva får betydligt bättre ekonomisk standard. Förvärvsarbete leder till stora skatteintäkter och bidrag till den gemensamma välfärden. Utbildning och arbete ger också positiva effekter på kvinnornas egen hälsa, liksom att det finns starka samband mellan kvinnors utbildningsnivå och hur deras barn lyckas i skolan. Investeringsration låg på mellan 1:23-1:58. Det vill säga för varje investerad krona fick de 58 tillbaka.

20. Att synliggöra det osynliga – En socioekonomisk analys av hedersrelaterat våld och förtryck (2021).

21. Lönar det sig med våldsförebyggande arbete? (Rapport 2020:24).

22. Tänk långsiktigt! En samhällsekonomisk modell för prioriteringar som påverkar barns psykiska hälsa, Skolverket 2004.

23. Smart ekonomi! Att räkna på jämställdhetsvinster – en sammanfattning (Sveriges Kommuner och Landsting, 2013).

Referenser

1. Regeringens skrivelse (2016/17:10). Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid. https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstallldhet/makt-mal-och-myndighet--feministisk-politik-for-ett-jamstallt-samhalle-skr.-2016_17-10.pdf
- 2a. European Institute for Gender Equality (2014). The costs of gender-based violence in the European Union https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/estimating-costs-gender-based-violence-european-union-report?language_content_entity=en
- 2b. European Institute for Gender Equality (2021). The costs of gender-based violence in the European Union. <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/costs-gender-based-violence-european-union>
- 3a. Sveriges Kommuner och Landsting (2013). Smart ekonomi! Att räkna på jämställdhetsvinster – en sammanfattning. <https://skr.se/download/18.583b3b0c17e40e30384ae190/1643282144410/7164-986-7.pdf>
- 3b. Länsstyrelsen Stockholm (Rapport 2020:24). Lönar det sig med våldsförebyggande arbete? Samhällsekonomisk analys av tvärssektoriellt främjande och förebyggande arbete i Botkyrka kommun. https://catalog.lansstyrelsen.se/store/39/resource/DA_2020_24
4. Sjöberg Forssberg (2016). Att skapa drivkrafter för lärande och förändring: En studie om jämställdhetsintegrering och dess förutsättningar i en kommun. https://www.researchgate.net/publication/344490109_Att_skapa_drivkrafter_for_larande_och_forandring_En_studie_om_jamstallldhetsintegrering_och_dess_forutsattningar_i_en_kommun
5. Folkhälsomyndigheten (2023). Från nyhet till vardagsnytta – om implementeringens mödosamma konst. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/af0381a876fb42c994da860be9692aba/fran-nyhet-till-var dagsnytta.pdf>
7. Sveriges Kommuner och Regioner (2018). Maskulinitet och jämställdhet – En introduktion till att förändra mansnormer. <https://skr.se/download/18.7c1c4ddb17e3d28cf9b6083f/1642592587706/7585-613-1.pdf>
8. Länsstyrelsen i Stockholm (RISE rapport 2022:34). Risk och skyddsfaktorer – vad vet vi och vad kan göras med kunskapen? <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1656234/FULLTEXT01.pdf>
9. Statistikförordningen (2001:100) §14
- 10a. Lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar
- 10b. Förordning (2017:583) om regionalt tillväxtarbete.
11. Ekonomistyrningsverket (2023). Verksamhetslogik. <https://forum.esv.se/styrning/resultatstyrning/resultat-redovisning/verksamhetslogik/#ancor-0>
12. Jylhä, Strimling & Rydgren (2020). Climate Change Denial among Radical Right-Wing Supporters. Sustainability 2020, 12(23), 10226. <https://doi.org/10.3390/su122310226>
13. Sveriges Kommuner och Regioner (2023) Vägval för framtiden 5 - En spaning mot år 2035. <https://skr.se/download/18.6ab5149b18acc28e1f823344/1695901660671/Vagval-for-framtiden-5.pdf>
14. se punkt 1
15. Jämställdhetsmyndigheten (rapport 2022:2) Ekonomisk jämställdhet - En uppföljning av senare års utveckling av det jämställdhetspolitiska delmålet. <https://jamstallldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/ekonomisk-jamstallldhet-en-uppfoljning-av-senare-ars-utveckling-av-det-jamstallldhetspolitiska-delmalet-2022-2/>
16. se punkt 2a & 2b.
17. se punkt 2a & 2b.
18. se punkt 2a & 2b.
20. Lundmark & Nillson (2022). Att synliggöra det osynliga - En socioekonomisk analys av hedersrelaterat våld och förtryck. <https://catalog.lansstyrelsen.se/store/27/resource/90>
21. se punkt 3b.
22. Skolverket (rapport 2004:14). Tänk långsiktigt! En samhällsekonomisk modell för prioriteringar som påverkar barns psykiska hälsa. <https://www.skolverket.se/getFile?file=1305>
23. se punkt 3a. [download/18.6ab5149b18acc28e1f823344/1695901660671/Vagval-for-framtiden-5.pdf](https://skr.se/download/18.6ab5149b18acc28e1f823344/1695901660671/Vagval-for-framtiden-5.pdf)
14. se punkt 1
15. Jämställdhetsmyndigheten (rapport 2022:2) Ekonomisk jämställdhet - En uppföljning av senare års utveckling av det jämställdhetspolitiska delmålet. <https://jamstallldhetsmyndigheten.se/aktuellt/publikationer/ekonomisk-jamstallldhet-en-uppfoljning-av-senare-ars-utveckling-av-det-jamstallldhetspolitiska-delmalet-2022-2/>
16. se punkt 2a & 2b.
17. se punkt 2a & 2b.
18. se punkt 2a & 2b.
20. Lundmark & Nillson (2022). Att synliggöra det osynliga - En socioekonomisk analys av hedersrelaterat våld och förtryck. <https://catalog.lansstyrelsen.se/store/27/resource/90>
21. se punkt 3b.
22. Skolverket (rapport 2004:14). Tänk långsiktigt! En samhällsekonomisk modell för prioriteringar som påverkar barns psykiska hälsa. <https://www.skolverket.se/getFile?file=1305>
23. se punkt 3a.

Länsstyrelsen
Västmanlands län

www.lansstyrelsen.se/vastmanland